

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Błaszczyk (przewodniczący)
SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)
SSN Michał Laskowski

Protokolant Katarzyna Gajewska

w sprawie **M. J.**

o zadośćuczynienie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.
w dniu 8 sierpnia 2024 r. kasacji pełnomocnika Skarbu Państwa - Sądu
Rejonowego w Rzeszowie
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 19 grudnia 2022 r., II AKa 115/21,
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie
z dnia 6 października 2021 r., II Ko 211/21,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.

Małgorzata Gierszon
[J.I.]

Jacek Błaszczyk

Michał Laskowski

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Rzeszowie wyrokiem z dnia 6 października 2021 r., II Ko 211/21 zasądził od Skarbu-Państwa - Sąd Okręgowy w Rzeszowie na rzecz wnioskodawcy M. J., kwotę 1.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wraz z ustalonymi odsetkami od daty uprawomocnienia się wyroku, wynikłą z wykonania w całości kary grzywny orzeczonej w wyroku nakazowym Sądu Rejonowego w Rzeszowie w dniu 22 stycznia 2018 r., sygn. akt II K 969/17. W pozostałym zakresie wniosek oddalił.

Wyrok został zaskarżony przez pełnomocnika wnioskodawcy

Wyrokiem z dnia 19 grudnia 2022 r., sygn. akt II AKa 115/21, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie w ten sposób, że jako podmiotem zobowiązany do wypłacenia zadośćuczynienia wskazał Skarb Państwa - Sąd Rejonowy w Rzeszowie, natomiast w pozostałej części utrzymał wyrok w mocy.

Od wyroku Sądu II instancji wniósł kasację pełnomocnik Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Rzeszowie, w której zarzucił rażące naruszenie prawa, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie:

- I. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 425 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. w zw. z art. 444 § 1 k.p.k. poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli instancyjnej zaskarżonego wyroku polegającej na błędnym przyjęciu prawidłowej reprezentacji stron w toku postępowania pierwszoinstancyjnego, a w konsekwencji tego przyjęcia, iż strony postępowania posiadały gravamen do zaskarżenia wyroku I instancji, a co za tym idzie dokonanie zmiany zaskarżonego wyroku poprzez wskazanie Sądu Rejonowego w Rzeszowie zamiast Sądu Okręgowego w Rzeszowie jako zobowiązanego do zapłaty na rzecz wnioskodawcy zasądzonej kwoty pieniężnej, w sytuacji gdy Sąd Rejonowy w Rzeszowie nie posiadał interesu prawnego do zaskarżenia wyroku wydanego w I instancji, zaś Sąd Okręgowy w Rzeszowie nie był w ogóle reprezentowany, co prawdopodobnie wpłynęło na brak złożenia apelacji.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego w

Rzeszowie z dnia 19 grudnia 2022 r. oraz wyroku z dnia 6 października 2021 r. Sądu Okręgowego w Rzeszowie oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

W odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej. Pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu z uwagi na wystąpienie w sprawie bezzwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., polegającej tym, że skład orzekający Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie był nienależycie obsadzony, albowiem nie spełniał standardów niezawisłości i bezstronności ze względu na zasiadanie w nim sędziów X. Y. oraz X.1 Y.1. Ranga i charakter stwierdzonego uchybienia sprawiają, że bezprzedmiotowe stało się rozpoznanie zarzutów kasacyjnych, a zatem Sąd Najwyższy ograniczył rozpoznanie kasacji do przedstawionego powyżej zagadnienia (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

Przypomnieć należy, że w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., w sprawie I KZP 2/22 (OSNK 2022, z. 6, poz. 22) wskazano, że Krajowa Rada Sądownictwa ukształtowana w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3), nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1. W uchwale tej zaakcentowano również i to, że należy mieć na względzie stopniowalność kryteriów doboru do sądów różnego rzędu, gdyż surowsze są wymagania w stosunku do sędziów ubiegających się o awans do sądów, które znajdują się wyżej w strukturze sądownictwa, co prowadzi to konieczności oceny w ramach testu niezawisłości konkretnego sędziego takich okoliczności, jak równoczesność (lub zbliżony czas) uruchomienia drogi awansowej z objęciem ważnego stanowiska w administracji sądowej w drodze arbitralnej decyzji Ministra Sprawiedliwości, utajnienie obrad KRS w zakresie danej kandydatury, jednoznacznie negatywna opinia zgromadzenia ogólnego sędziów, porównanie osiągnięć zawodowych kandydata z doświadczeniem

zawodowym i poparciem środowiska dla kontrkandydatów oraz to, czy kandydat w ogóle miał kontrkandydata do awansu, czy też był jedyną osobą, która wzięła udział w danym konkursie.

Odnosząc się do kwestionowanego w kasacji składu Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie należy zauważyć, że Sąd Najwyższy wypowiedział się już wcześniej w zakresie braku zagwarantowania ww. standardów prawa do sądu przez sąd orzekający z udziałem sędziów: X.1 Y.1 oraz X. Y. (zob. wyroki SN: z dnia 30 stycznia 2023 r., III KK 494/22; 20 grudnia 2023 r., III K 39/23; z dnia 8 lutego 2024 r., III KK 471/23, 7 marca 2024 r., III KK 368/22). Z tego względu wystarczające jest jedynie przywołanie ustalonych w tych orzeczeniach istotnych aspektów drogi zawodowej ww. sędziów z podzieleniem ocen wyrażonych w zakresie poszczególnych aspektów ich aktywności zawodowej.

Jak ustalono m.in. w sprawie III KK 471/23 sędzia X.1 Y.1 powołany został do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie postanowieniem Prezydenta RP z dnia [...] 2020 r., nr 1130.[...].2020 (M. P. 2021.[...]), na wniosek zawarty w uchwale KRS Nr [...] z dnia [...] 2020 r. Warto zaznaczyć, że sędzia X.1 Y.1 wykazywał stałe wsparcie dla kandydatur do Krajowej Rady Sądownictwa, która od 2018 roku jest organem nieodpowiadającym konstytucyjnej charakterystyce. W roku 2018 udzielił swojego poparcia sędziemu X.2 Y.2, wobec którego pojawiły się istotne zastrzeżenia wyrażone przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Apelacyjnego w Krakowie w uchwale z dnia 6 marca 2023 roku. Te zastrzeżenia wynikały z jego delegacji do tego Sądu oraz ubiegania się o stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Krakowie. Nadto, w roku 2022 sędzia X.1 Y.1 poparł kandydaturę X.2 Y.2, który wówczas był sędzią Sądu Rejonowego w J. i został delegowany do Sądu Apelacyjnego w R. Ponadto, Minister Sprawiedliwości wyznaczył go, co było dotychczas niepraktykowane, na stanowisko Prezesa tego Sądu.

Powyższe powinno również skłonić do krytycznej oceny faktu wyznaczenia sędziego X.1 Y.1 na stanowisko Prezesa Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie w dniu 9 listopada 2018 roku przez J. M., pełniącego obowiązki Prezesa Izby Dyscyplinarnej przy Sądzie Najwyższym. Podobnie, kolejna decyzja o wyznaczeniu go na to stanowisko w dniu 11 listopada 2021 roku przez T.

P., Prezesa tej Izby, która była krytykowana przez międzynarodowe Trybunały (Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejski Trybunał Praw Człowieka) za nie spełnienie wymogów "ustanowionego ustawą" sądu, także budzi dalekie wątpliwości. Choć wyznaczenie sędziego do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Dyscyplinarnego przez Ministra Sprawiedliwości (w przypadku sędziego X.1 Y.1 – decyzja z dnia [...] 2018 roku) pozostawiło mu niewielkie pole do działań, to jednak przyjęcie funkcji Prezesa takiego Sądu - zwłaszcza w 2021 roku - powinno być poddane krytycznej ocenie pod kątem jego niezawisłości i bezstronności. Warto podkreślić, że wówczas wszyscy sędziowie mieli świadomość istniejących istotnych zastrzeżeń co do statusu Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, która była postrzegana jako organ o charakterze zabronionego w czasach pokoju "sądu specjalnego". Zastrzeżenia te zostały zresztą wprost i jednoznacznie wypowiedziane w uchwale połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., która w tym zakresie wdrażała standard oceny niezależnego sądu wyznaczony przez TSUE w wyroku z dnia 19 listopada 2019 r., w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18 (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2023 r., II KK 74/22).

Warto zauważyć, że jego decyzja o przystąpieniu do kontrowersyjnej procedury awansowej, a następnie przyjęcie funkcji Prezesa Sądu Dyscyplinarnego, w połączeniu z poparciem kandydatur do organów niekonstytucyjnych, pozostawia wątpliwości co do niezależności i niezawisłości sędziego X.1 Y.1, co narusza prawo strony do sądu, zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 EKPC. Zwłaszcza ma to kluczowe znaczenie w przypadku tych sędziów, którzy nie tylko uczestniczyli w bezprawnej procedurze przed niekonstytucyjnym organem jakim jest wspomniana Rada, ale ponadto przyjmowali stanowiska z rąk Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego i swoimi działaniami w pełnym zakresie popierali te wszelkie decyzje czy zmiany, które następnie były jednoznacznie uznawane przez sądy międzynarodowe za naruszające gwarancje prawa do niezależnego sądu ustanowionego ustawą. Ich kariery w strukturze sądownictwa powszechnego, czy też nawet i Sądu Najwyższego były nietypowe, o tyle, że awanse do sądów wyższych instancji lub na stanowiska funkcyjne miały bezprecedensowo szybki charakter.

Jeśli natomiast chodzi o sędziego X. Y., to jak ustalono m.in. w sprawie III K 39/23 również i ten sędzia podpisał listę poparcia dla kandydującego do Krajowej

Rady Sądownictwa w 2018 r. sędziego X.2 Y.2 z Sądu Okręgowego w T. W przypadku tego sędziego tempo jego awansu zawodowego było wręcz niespotykane. Pomimo wyrażanych tak w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i organów międzynarodowych zastrzeżeń co do niezależności Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą o KRS z 2017 r., zdecydował się on ubiegać o powołanie do pełnienia urzędu na jedno stanowisko sędziego sądu okręgowego w Sądzie Okręgowym w T. ogłoszone w M.P. z 2019 r., poz. [...], a więc w sądzie, w którym orzekał również sędzia X.2 Y.2 W postępowaniu tym nie miał kontrkandydata. Uchwałą KRS [...] z dnia [...] 2020 r. (a więc zapadłą po uchwale połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r.), Krajowa Rada Sądownictwa przestawiła Prezydentowi RP wniosek o powołanie sędziego X. Y. na urząd sędziego Sądu Okręgowego w T.. Postanowieniem Prezydenta z dnia [...] 2021 r., nr 1130.[...].2021, wyżej wymienionego powołano do pełnienia urzędu sędziego we wskazanym wyżej Sądzie, którą to nominację sędzia X. Y. odebrał w dniu [...] 2021 r. Wkrótce potem przystąpił już do procedury awansowej do Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie zgłaszając się do konkursu na jedno stanowisko sędziowskie w tym Sądzie ogłoszone przez Ministra Sprawiedliwości w dniu 26 marca 2021 r. w M. P. z 2021 r., poz. 319. Na podstawie uchwały KRS nr [...] z dnia [...] 2021 r. jego kandydatura została po raz kolejny przedstawiona Prezydentowi RP, który postanowieniem z dnia [...] 2022 r., nr 1130.[...].2022, powołał X. Y. do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie (nominację odebrał w dniu [...] 2022 r.). Z uwagi na cofnięcie zgłoszenia przez kontrkandydata również ten sędzia był jedyną osobą ubiegającą się o awans w prowadzonym przez KRS postępowaniu. Dokonując oceny jego kandydatury Krajowa Rada Sądownictwa na posiedzeniu plenarnym w dniu [...] 2021 r. jako jedną z okoliczności przemawiających za wystąpieniem o powołanie X. Y. na urząd sędziego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie wskazała na jego doświadczenie orzecznicze zdobyte m.in. w ramach delegacji w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie, którą to delegację, udzieloną przez Prezesa tego Sądu, sędzia ten rozpoczął od dnia 1 października 2021 r. (k. 273 akt osobowych). W świetle tych przecież obiektywnych okoliczności poważne zastrzeżenia musi budzić merytoryczna strona decyzji KRS, która mogła kierować

się przy podejmowaniu uchwały, innymi wprost nie wyrażonymi w uzasadnieniu tej uchwały przesłankami.

Zgodnie z pkt. 2 uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNK 2020, z. 2 poz. 7) – która stanowi zasadę prawną wiążącą wszystkie składy Sądu Najwyższego – wskazano, że „nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3 – dalej w tekście powoływana jako ustawa o KRS z 2017 r.), jeżeli wadliwość procesu powołania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP) oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC)”.

Należy w tym miejscu podkreślić, że samo ubieganie się o urząd sędziego w procedurze z udziałem niekonstytucyjnej Krajowej Rady Sądownictwa nie dyskwalifikuje danej osoby do pełnienia urzędu sędziego, co potwierdza konieczność swobodnego „testowania” sędziów, wynikającą m.in. z ww. uchwały. Trzeba jednak zaznaczyć, że decyzja o kandydowaniu w ramach procedury awansowej stanowi potencjalną skazę w postawie moralnej danej osoby, co wymaga oceny w kontekście spełniania warunku nieskazitelnosci charakteru (art. 61 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, t.j. Dz.U.2024.334), a zatem determinuje potrzebę dokonania oceny etycznej danego sędziego, zwłaszcza w powiązaniu z jego pozaorzecniczą aktywnością zawodową. Nie ulega przecież wątpliwości, że takie postępowanie jest także sprzeczne ze złożonym ślubowaniem przed objęciem urzędu sędziego w zakresie „stania na straży prawa” (art. 66 § 1 u.s.p.), skoro nie da się go pogodzić z normami wynikającymi wprost z Konstytucji RP.

Należy także przypomnieć, że zgodnie z art. 173 Konstytucji RP, sądy i trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz. Powyższe unormowanie

stanowi o szczególnej pozycji ustrojowej władzy sądowniczej, której szczególny charakter został tak wyraźnie zaakcentowany względem dwóch pozostałych władz wymienionych w art. 10 ustawy zasadniczej (zob. B. Naleziński, w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, teza 1 do art. 173 Konstytucji RP). Unormowana w art. 178 ust. 1 Konstytucji RP zasada niezawisłości sędziowskiej nabiera z tej perspektywy szczególnego znaczenia, stając się podstawowym gwarantem prawidłowego działania władzy sądowniczej w ramach trójpodziału władzy, stanowiąc również mechanizm służący równoważeniu władzy ustawodawczej i wykonawczej przez sądy i trybunały.

W tym kontekście postawa ww. sędziów wyrażająca się w aprobowaniu funkcjonowania Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym w trybie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., poprzez udzielanie poparcia kandydatom do tego organu oraz kandydowanie na urząd sędziego w sądzie wyższego rzędu, w ramach procedury z udziałem tak ukształtowanego składu Krajowej Rady Sądownictwa (zwłaszcza w czasie, kiedy zarówno w orzecznictwie krajowym, jak i międzynarodowym przesądzono ponad wszelką wątpliwość niekonstytucyjny charakter tego organu), potwierdza brak poszanowania przez tych sędziów Konstytucji RP oraz wynikających z niej gwarancji niezależności władzy sądowniczej oraz niezawisłości sędziów, co tym bardziej wskazuje, że skład orzekający z ich udziałem nie może być uznany za niezależny sąd w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 EKPC. Prowadzi to do wniosku, że również i na gruncie niniejszej sprawy skład orzekający Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie nie spełnia wymogów niezawisłości i bezstronności, a jego orzeczenie dotknięte jest uchybieniem rangi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Konieczne stało się zatem uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, w postępowaniu odwoławczym, Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie, którego skład będzie spełniał wszystkie standardy prawa do sądu wypracowane w krajowym oraz europejskim systemie ochrony praw człowieka.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

Małgorzata Gierszon Jacek Błaszczuk Michał Laskowski

[J.I.]

[r.g.]